

Terugblik Lunchlezing Expertgroep Publiek Domein Boer & Croon, 27 november 2015

Door Jo Horn, Barend van Kouterik en Saskia van Liebergen

Wake-up call nodig om gemeenten te doordringen van de macht en invloed van de onderwereld op het lokale niveau

In de bijzondere omgeving van het EYE-museum vond op vrijdag 27 november de tweede lunchbijeenkomst plaats van Boer & Croon Management voor relaties in het publieke domein.

Pieter Tops, Hoogleraar Bestuurskunde aan Tilburg University schetste in zijn doorwrochte inleiding '**Ondermijning van het Openbaar Bestuur**' het steeds manifester wordende oprukken van de onderwereld in de bovenwereld. Veel gemeenten echter, zo stelt hij, zijn zich nog onvoldoende bewust van deze problematiek en de forse gevolgen ervan voor het bestuur, de economie en de inwoners van hun gemeente. Dit komt met name, omdat ze er niet voldoende onderzoek naar doen.

Doen gemeenten dit wel, dan zien ze al snel dat de onderwereld zeer vervlochten is in het leven van heel veel inwoners.

Verwevenheid met economie en sociale structuren gaat heel ver

Deze verwevenheid uit zich zowel op economisch als op sociaal vlak.

Zo blijkt bijvoorbeeld dat een substantieel deel van een lokale economie draait op het geld, afkomstig uit de onderwereld. Geld dat verdiend wordt met wietteelt, maar ook met het produceren van ecstasy en allerlei andere vormen van criminaliteit. In sommige gemeenten is wel 30 tot 40% van het geld dat de lokale economie instroomt, afkomstig uit de onderwereld. Dit geld wordt uitgegeven bij een zeer gevarieerd bestand van plaatselijke ondernemers zoals kledingwinkels, restaurants, autoverhuurbedrijven etc. Per jaar levert de hennepeteelt in een stad als Tilburg tussen de € 728 en € 884 miljoen op. De inschatting is dat de handel van ecstasy eenzelfde omvang bedraagt. De omzet van de drugshandel is daarmee wel twee keer zo groot dan de totale begroting van de stad.

Ook sociaal heeft de aanwezigheid van de onderwereld vergaande gevolgen. In bepaalde buurten in gemeenten bepaalt de onderwereld voor een groot gedeelte de cultuur en socialisering van de buurtinwoners. Meedoen aan criminele activiteiten zorgt voor geld en status. Dit effect is zo groot dat veel mensen kiezen voor de verbondenheid met de onderwereld, omdat het een alternatieve *way of life* is die interessanter en lucratiever blijkt dan welk ander normaal leven binnen de wettelijke kaders van de samenleving.

Pogingen van de overheid om jongeren te betrekken in de maatschappij, door bijvoorbeeld het bieden van een werkervaringsplek, zijn financieel onaantrekkelijk en daarom niet interessant: ze verdienen er stukken minder mee en verwerven er niet een statusverhogende plek mee in hun netwerk. Deze netwerken hebben kortom, zo stelt de heer Tops, voor deze inwoners meer legitimiteit dan de overheid.

Volgens Tops is er wel wat aan te doen, maar dat vergt een proces van lange adem. Wij moeten eerst snappen hoe deze wereld in elkaar zit voor wij er iets aan kunnen gaan doen. Het gaat volgens hem om een combinatie van zowel zachte als harde instrumenten. Achterover leunen helpt echter niet. Zoals een van de aanwezigen opmerkte, zal dat het probleem alleen maar erger maken.

Als het probleem zo omvattend is, hoe kunnen wij dit dan aanpakken?

In de discussie onder leiding van Jo Horn, lid van het Expertteam Publiek Domein met de aanwezige burgemeesters, wethouders, gemeentesecretarissen en experts bleek dat allereerst bewustzijn moet ontstaan bij de decentrale overheid dat het fenomeen ook binnen hun gebied voortkomt. Vaak wordt nog gedacht "het is een probleem dat zich ver van mijn bed afspeelt". Maar neem een relatief kleine gemeente als Gilze Rijen waar het wemelt van de illegale wietplantages. De burgemeester werd met de dood bedreigd. Een illegale wapenhandelaar uit de gemeente leverde de wapens waarmee de zogenaamde Moco-maffia aanslagen pleegde. Tijdens de discussie werd opgemerkt dat dezelfde jongeren die vatbaar zijn voor criminaliteit ook vatbaar kunnen zijn voor terroristische activiteiten. Zo gemakkelijk als jonge criminelen aan wapens kunnen komen, zo eenvoudig moet het ook voor terroristen zijn.

Een effectieve aanpak begint met degelijk onderzoek en analyse

Men moet per situatie een analyse maken van de bedreiging van de ondermijning van het openbaar bestuur. Men hoeft de situatie (nog) niet volledig te doorzien voordat tot de juiste aanpak overgegaan kan worden, maar er moet wel sprake zijn van een doorwrochte analyse, aldus de heer Tops. Daarbij kan ook de eigen ambtelijke organisatie niet buiten schot blijven. Bepaalde ambtenaren, maar ook bestuurders, zijn erg interessant voor criminelen. Veel gemeenten zijn, zo merkte iemand tijdens de discussie op, nog veel te naïef. De bewustwording en de erkenning van deze problematiek dient – zo betoogt Tops – te beginnen met degelijk onderzoek. Daarbij is het essentieel om gebruik te maken van de vele data die de gemeente al tot hun beschikking hebben, bijvoorbeeld in samenwerking met het Regionaal Informatie- en Expertisecentrum (RIEC).

Aansluiten bij het wijkgericht werken

Op basis van deze analyse en beschikbare data kan vervolgens een strategie worden ontwikkeld, bestaande uit verschillende interventies. Deze strategie dient wel aan te sluiten bij het wijkgericht werken, zo stellen aanwezigen:

"Het is van belang al in de haarvaten van buurten te zitten, zodat je de onderstroom in de buurten kent: hoe werkt het in deze netwerken?"

Op tijd ingrijpen is des te meer van belang, omdat hoe langer criminele partijen actief zijn in een wijk hoe meer zij de geldende normen kunnen *framen*. Als gevolg hiervan wordt het steeds moeilijker deze realiteit af te zwakken of te veranderen. Behalve door eerder genoemde sociale interventies biedt bij uitstek de mobilisatie van *civil courage* een antwoord op deze normvervaging: door inwoners met een tegengeluid een platform te bieden om te laten zien wat de negatieve gevolgen zijn van deelname aan criminele activiteiten en daarmee een voorbeeld te kunnen stellen. Zodat inwoners inzien dat bijvoorbeeld de cultuur, zoals deze heerst in de netwerken en buurten verbonden met de onderwereld, niet gangbaar zijn.

Ten slotte zijn ook fiscale maatregelen van belang

Gezien de financiële omvang mag ook het 'fiscaal redden' in dit verband niet ontbreken. Het effectief uitschakelen van het lucratieve verdienmodel is naast sociale interventies en *civil courage* een belangrijk element van een integrale aanpak.

Samenwerking tussen bestuur, politie en justitie versterken

Voorkomen moet echter worden, stelt een deelnemer, dat door succesvolle interventies in bijvoorbeeld steden een waterbedeffect ontstaat en drugslaboratoria uit de steden naar landelijk gebied trekken. Daarom is een ook landelijk beleid nodig. Daarbij moet ook nagedacht worden over nieuwe concepten, buiten de gebaande paden.

Bovenal, zo stelt de heer Tops, dienen partijen samen te werken: wanneer bestuurders, activisten, politie en justitie de handen in een slaan in een gezamenlijke aanpak met een volhoudende lange termijn, kan de ondermijning van het openbaar bestuur wel degelijk aangepakt worden.

Het Expertteam Publiek Domein wil bestuurders graag ondersteunen bij het onderzoek naar en de aanpak van het probleem van de ontwrichtende criminaliteit. Het Expertteam is multidisciplinair samengesteld en beschikt over alle benodigde ervaring en expertise (zowel bestuurlijk als vakinhoudelijk) om in gesprek te gaan met gemeenten op dit terrein en praktisch te ondersteunen. Zij werken daarbij nauw samen met professor Pieter Tops. Een vertrouwelijk gesprek met een van de expertleden hierover is mogelijk.

Boer & Croon Management

Piet Heinkade 95A, Piet Hein Buildings (white), 8e etage | 1019 GM Amsterdam
Jacqueline Rijnfrank | j.rijnfrank@boercroon.nl | Tel: +31 (0)20 301 4307

Jo Horn

Directie, management- en advieservaring bij gemeenten, provincies en rijksoverheid zorginstellingen. Was onder meer gemeentesecretaris in Leiden, Moerdijk en Veghel. Lid gemeenteraad. In Amsterdam als gemeenteraadslid intensief betrokken bij de corruptie bij de Amsterdamse politie.

Dick de Cloe Jarenlang Tweede Kamerlid. Voorzitter vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken. Waarnemend burgemeester in onder meer Bergen op Zoom, Schoonhoven, Maasdriel. Lid diverse adviescommissies. Deed onderzoek naar transparantie in het openbaar bestuur.

Barend van Kouterik

Meer dan 30 jaar ervaring in organisatieadvies, controllerfuncties, HRM, interim management in onder andere gemeenten, rijksoverheid, gezondheidszorg en onderwijs. Sinds 1997 gespecialiseerd in het selecteren en begeleiden van interim-managers op directieniveau in de publieke sector.

Rik Hindriks

Onder meer hoofd financiële zaken van de Rijkspostspaarbank en het Instituut voor de Tropen en directeur bij Thyssen Liften bv. Enige jaren lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland. PvdA-Tweede Kamerlid in de periode 1999-2002. Nu directeur van financieel adviesbureau Hinson BV.

Gerrit van Hofwegen

Was eerder ad interim directeur van de NoordWestgroep en voorzitter Raad van Toezicht van de Stadkamer in Zwolle. Nu namens D66 in de Provinciale Staten van Overijssel en tevens oprichter en partner bij advies- en managementbureau Van den Berg & Van Hofwegen